

Van de redactie – Redactioneel

‘History is merely a list of surprises,’ I said. ‘It can only prepare us to be surprised yet again. Please write that down.’

Kurt Vonnegut, *Slapstick, or Lonesome No More!* (1976)

Hoe vergroten wij onze kennis van het verleden? Het antwoord van de professionele historicus op deze vraag verschilt wezenlijk van het antwoord dat het grote publiek verwacht. In de publieke perceptie moet de geschiedkundige een graver zijn naar onontgonnen dieptes. Met een mijnwerkershelm ferm op het hoofd, voorzien van een lamp, daalt zij af in een archief om vanuit het stof weer omhoog te komen met een nooit eerder ontsloten bron die ons bestaande beeld van het verleden voor altijd verandert. De kracht van deze misconceptie leidt ertoe dat geen historicus in de Lage Landen ooit voor de camera kan verschijnen zonder daarbij met plechtstatige blik een haastig tevoorschijn getoverde archiefdoos te openen, een wenkbrauw op te trekken en met voldoende pathos de vraag te beantwoorden welke grote verrassing over de geschiedenis deze doos tot dat moment in haar binnenste gevangen hield. De hang naar de geschiedenis als bron van continue verbazing bestaat overigens moeiteloos naast de even hardnekkige publieke perceptie dat er in het verleden nooit iets nieuws onder de zon was, is, of zal zijn.

Dat de academische geschiedschrijving, zoals de inmiddels voldoende platgeslagen formulering ons vertelt, in werkelijkheid vooral een debat is zonder einde waarbij historici op zoek zijn naar herinterpretaties van reeds bekende fenomenen, kan voor hen die vooral verrassingen zoeken wat teleurstellend zijn. Maar de lezers van *BMGN – LCHR* zijn zich er terdege van bewust dat juist de zoektocht naar deze herinterpretaties, in het groot en in het klein, wetenschappelijk relevante verrassingen oplevert. Op het meest fundamentele niveau bestaat dit werk uit het gedegen handwerk in archieven, zonder mijnwerkerslamp en met minder stof dan de leek zich doorgaans voorstelt. Soms leidt dit tot het ontsluiten van niet of weinig bestudeerde bronnen of het opgraven van voorheen onbekende verhalen, maar de wetenschappelijke relevantie komt juist naar boven in de nieuwe wijze waarop deze vondsten in verband worden gebracht met bekende problemen en interpretaties. Christian Manger en Maurits den Hollander bieden in hun ‘Advisers or Decision-Makers: The Agency of Dutch Urban Administrative Officials, c. 1500-1700’ precies een dergelijke, op archiefstudie gebaseerde herinterpretatie van een bekend probleem, namelijk de rol die secretarissen en pensionarissen speelden in zestiende- en zeventiende-eeuwse stadsbesturen in de Noordelijke Nederlanden. Zij laten zien dat deze lagere ambtenaren, belast met alledaagse uitvoerende taken rond informatievoorziening, wel degelijk invloed uitoefenden op de laatmiddeleeuwse en vroegmoderne stedelijke politiek.

Vaak gaat de zoektocht naar relevantie niet alleen uit van de herinterpretatie van de gevonden bronnen, maar ook van de ontwikkeling van nieuwe perspectieven op de geschiedenis die licht werpen op tot dan toe onderbelichte historische actoren. Dat laatste is zeker het geval in het artikel van Edwina Hagen en Lisa Bakhuizen van den Brink, ‘De emotionele diplomatie van vriendschap. De correspondentie van Madame Van der Goes, informeel gezante aan het Deense hof, 1787-1793’. In combinatie met inzichten uit de *New Diplomatic History* en de gendergeschiedenis stelt de persoonlijke briefwisseling van een Nederlandse diplomaten-echtgenote in een turbulente tijd van oorlog en revolutie de auteurs in staat zichtbaar te maken hoe prominente vrouwen de officiële diplomatie achter de schermen beïnvloedden. Verpakt in een taal van vriendschap en genegenheid bouwde Geertruida Francisca van der Goes-de Eerens netwerken uit die haar in staat stelden effectief haar eigen informele diplomatie te beoefenen.

De historiografische debatten die het meeste weerklank vinden bij het grote publiek, draaien doorgaans ironisch genoeg het minst om daadwerkelijke verrassende vondsten, maar het meest om interpretatie en duiding. Vaak gaat het daarbij om historische vragen die raken aan een snijdend hedendaags belang. Cecile aan de Stegge, Lucie Beaufort, Rense Schuurmans en John Stienen geven in ‘Het lot van psychiatrische patiënten in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog’ een scherpe beoordeling van het boek van Eveline Buchheim en Ralf Futselaar, *Uit zorg verdreven. Het Nederlandse Krankzinnigenwezen tijdens de Tweede Wereldoorlog* (Boom 2023). In hun recensieartikel bekritiseren zij de door Buchheim en Futselaar gekozen benadering, die volgens hen onvoldoende recht doet aan psychiatrische patiënten, een vergeten groep slachtoffers van de nazi’s tijdens de bezetting van Nederland. Deel van de kritiek gaat daarbij over de omgang van de auteurs met bronnenmateriaal en statistische methoden.

Tot slot geven Gert Oostindie, Ben Schoenmaker en Frank van Vree replek op het kritische forum dat BMGN in het vorige nummer publiceerde over het onderzoek naar het Nederlandse geweld tijdens de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog. De Engelse vertaling van deze replek is te lezen op de website van BMGN. Als de toenmalige directeuren van het onderzoeksprogramma ‘Onafhankelijkheid, Dekolonisatie, Geweld en Oorlog in Indonesië, 1945-1950’ (ODGOI) verdedigen zij het project niet zozeer tegen kritiek op de in dit onderzoek nieuw blootgelegde feiten – waarover de bijdragen in het forum unaniem lovend waren – maar op het vlak van de vragen, organisatorische keuzes en concepten die voor hen leidend waren.

Of de historische debatten in dit BMGN-nummer met deze vier bijdragen ook verrassend zijn? Dat is aan de lezer. Een groot vermogen zich te laten verrassen niet door een onbekend feit, maar door nieuwe inzichten, groot of klein, onderscheidt wellicht de echte liefhebber van het vak van de toevallige passant. ‘Please write that down’.

Namens de redactie,

PEIJN BRANDON

From the editors – Editorial

‘History is merely a list of surprises,’ I said. ‘It can only prepare us to be surprised yet again. Please write that down.’

Kurt Vonnegut, *Slapstick, or Lonesome No More!* (1976)

How do we enhance our knowledge of the past? The professional historian will perceive this question fundamentally differently from a general audience. The public will regard historians as exploring hitherto uncharted depths. Wearing her miner’s helmet firmly in place and shining light, she descends into the archives and emerges from the dust with a source document not previously disclosed that will forever change our impression of the past. This misconception is so pervasive that no historian in the Low Countries is ever allowed to appear in front of a camera without solemnly opening a hastily produced archive box, raising an eyebrow and then passionately answering the question as to what surprise about our history that box had concealed until then. Incidentally, this yearning for history as an incessant source of amazement appears to coexist easily alongside the equally persistent public perception that there has never been, there is not, and there never will be anything new under the sun in history.

That academic historiography, as the overused formulation asserts, is in fact largely a ‘debate without end’ in which historians seek to reinterpret known phenomena, may disappoint those who are interested mainly in surprises. *BMGN – LCHR* readers, however, will be aware that precisely such quests for reinterpretations, large and small alike, produce academically relevant surprises. Most fundamentally, this work consists of meticulous work in archives, without a miner’s lamp and with considerably less dust than laypeople usually envisage. Sometimes these searches bring to light new or rarely used sources or uncover stories that were hitherto unknown. Academic relevance, however, surfaces in the new ways that such findings are related to known problems and interpretations. In ‘Advisers or Decision-Makers: The Agency of Dutch Urban Administrative Officials, c. 1500-1700’, Christian Manger and Maurits den Hollander offer such a reinterpretation of a well-known problem based on archival study. They examine the role of town secretaries and pensionaries in sixteenth- and seventeenth-century city councils in the Northern Netherlands and show how these lower-ranking executive officials tasked with gathering information exerted influence on late medieval and early modern urban politics.

Often, the search for relevance is based not only on reinterpreting the sources found but also on elaborating perspectives that reveal historical actors who previously received insufficient consideration. This certainly holds true for the article by Edwina Hagen and Lisa Bakhuizen van den Brink, ‘De emotionele diplomatie van vriendschap. De correspondentie van Madame Van der Goes, informeel gezante aan het Deense hof, 1787-1793’ (The Emotional Diplomacy of Friendship: Correspondence of Madame Van der Goes, Unofficial Envoy to the Danish Court). Combined with insights from New Diplomatic History and gender history, the personal correspondence of this wife of a Dutch diplomat during the turmoil of war and revolution enables the authors to convey how prominent women influenced official diplomatic relations behind the scenes. Coated in friendly and affectionate wording,

Geertruida Francisca van der Goes-de Eerens elaborated networks that allowed her to engage in her personal informal diplomacy.

Ironically, the historiographic debates with the greatest resonance in public debate are usually those least concerned with surprising findings and most with interpretation and modes of explanation. Many address historical questions relating to compelling contemporary issues. In ‘Het lot van psychiatrische patiënten in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog’ (The Fate of Psychiatric Patients in the Netherlands During the Second World War), Cecile aan de Stegge, Lucie Beaufort, Rense Schuurmans and John Stienen offer an incisive critique of Eveline Buchheim and Ralf Futselaar’s book *Uit zorg verdreven. Het Nederlandse Krankzinnigenwezen tijdens de Tweede Wereldoorlog* (Expelled from Care: Dutch Asylums for the Mentally Ill During the Second World War, Boom 2023). In their review article, they criticise the approach of Buchheim and Futselaar, that according to them does not do justice to patients in mental health institutions, an overlooked group of victims during the Nazi occupation of the Netherlands. Their critique in part focuses on the way the authors dealt with source material and statistical methods.

Finally, Gert Oostindie, Ben Schoenmaker and Frank van Vree reply to the forum featured in the previous issue of *BMGN* in which the research on Dutch violence during the Indonesian War of Independence was critically assessed. The reply can be read in English on the *BMGN* website. As former directors of the research programme ‘Independence, Decolonization, Violence and War in Indonesia, 1945-1950’ (ODGOI), they defend the project not so much against criticism on the newly unearthed facts – unanimously commended in the forum – but rather with respect to the questions, organisational choices and concepts central to their programme.

Do these four contributions make the historical debates in this *BMGN – LCHR* issue surprising? That is for readers to decide. The ability to find surprise not in an unknown fact, but in new insights, great or small, might distinguish the true aficionados of the discipline from those with merely a passing interest. ‘Please write that down.’

On behalf of the editors,

PEPIJN BRANDON